

Az erdélyi magyar tanítóképzés történetének főbb állomásai különös tekintettel a pedagógiai, pszichológiai jellegű tárgyakra, valamint a pedagógiai gyakorlatra

Történelmi események kényszerítenek arra, hogy a magyarországi és az erdélyi magyar tanítóképzés történetéről külön szóljunk. A szétválasztás azonban csak a világháborús eseményektől kezdődően lehetséges, hiszen addig az erdélyi magyar iskoláztatás és egyben tanítóképzés történetére is ugyanazon sajátosságok jellemzők, mint amelyekkel Magyarország esetében találkozunk. Az azonos történelmi gyökerek nem szorulnak magyarázatra. Érdekes azonban nyomon követni, hogy a közös múltból és hagyományokból építkezve, mennyire sok eltérést mutató képzési rendszerek alakultak ki ugyanazon mesterségre való felkészítésben.

1. A tanítóképzés szerkezeti változásai a történelmi események háttérében

Az erdélyi magyar és a magyarországi tanítóképzés szerkezeti és tartalmi fejlődése azonos irányvonalat követ az első világháború végéig, amikortól azonban, az 1940–44-es periódusban történő rövid egymásra találás kivételével, teljesen eltérő fejlődéssel találkozunk.

Az I. világháború Erdély tanítóképzésének lendületes fejlődését derékba törte. Befejezése után a győztes hatalmak által hozott trianoni békediktátum (1920. június 4.) az egész széles értelemben vett Erdélyt Romániához csatolta. A hatalomváltás azonban már jóval korábban elkezdődött, hiszen az 1918. december 1-jei gyulafehérvári román „nagygyűlés” határozatban mondta ki Erdély egyesülését a Román Királysággal. Bár a Gyulafehérvári Határozatok kimondták a létrejött Nagy-Romániában élő nemzeti kisebbségek teljes egyenjogúságát, a Kormányzó Tanács (Consiliul Dirigent) azonnal hozzálátott az oktatásügy önkényes átszervezéséhez, átvette Erdély iskoláinak leltárait és elrendelte a román nyelv bevezetését, a Román Kormányzótanács iránti hűségeskü letételére próbálta kényszeríteni a „volt magyar állami iskolák tanszemélyzetét”. Sok esetben visszautasították a hűségeskü letételére jelentkezőket, akik pedig letették a vizsgát, azokat a román

nyelv ismeretének hiánya miatt zaklatták. A magyar oktatás elleni retorziók más formában is jelentkeztek: követelték, hogy a felekezeti iskolák is az állami tantervet vezessék be a sajátjuk helyett (a nyilvánossági jog megvonásával fenyegették meg mindazon iskolákat, amelyek 1922 áprilisáig nem fogadták el a román tantervet – [Barabás 1944]); korlátozták az anyanyelv használatát bizonyos tantárgyak oktatásában (Románia történelme, földrajza, alkotmánya csak az állam nyelvén volt tanítható) és különböző vizsgákon; megkezdték az államivá tett magyar iskolák tagozattá szűkítését, mely később a nyilvánossági jog megvonásával, fokozatos bezárásával és román nyelvűvé alakításával folytatódott; kisajátították a felekezeti iskolák alapítványi birtokait, amely által ezek az intézmények anyagi bázisuk jelentős részét elveszítették. Ezen intézkedések következtében az 1930-as évek elejétől Nagy-Románia kormánya nem tartott fenn egyetlen állami magyar tannyelvű tanítóképzőt sem, és állandó, fennmaradásért folytatott küzdelemre ítélte a bezárástól vagy román nyelvűvé alakítástól megmenekült felekezeti tanítóképzőket is (Szabó, kézirat). Az alábbi táblázat szemléletesen bemutatja és összegzi, hogy a Romániába „belépő” Erdély 1918-ban 25 lendületes és hatékonyan működő képzővel rendelkezett, és mindössze öt állhatott folyamatosan a magyar tanítók képzésének szolgálatában a megszorító intézkedések eredményeképpen.

1. táblázat. **A erdélyi magyar tanító/-nő és óvónőképzők sorsa a két világháború között (1919–1940)**

	Helység	Típusa	Profilja	Alapítva	Sorsa 1919–1940 között
1.	Nagyvárad	r. kat.	tanító	1843	1924-ben bezárták
2.	Kolozsvár – Nagyenyed	ref.	tanító	1853	Folyamatosan működött (1858-tól Nagyenyeden)
3.	Szatmárnémeti	r. kat.	tanító	1856	1924-ben megvonták nyilvánossági jogát, ezért megszűnt
4.	Szatmárnémeti	r. kat.	tanítónő	1857	1948-ban államosították; 1928, 1929, 1935, 1939-ben nem volt nyilvánossági joga, de működött.
5.	Csíkсомlyó – Csíkszereda	r. kat.	tanító	1858	Folyamatosan működött (1922-től Csíkszeredában, 1931–34-ben Kézdivásárhelyen, 1934–41 között Marosvásárhelyen)
6.	Nagyvárad	r. kat.	tanítónő	1858	1923–1932 között nyilvánossági jog nélkül működött; 1932-1934 között nyilvánossági joggal; 1935-ben ismét megvonták nyilvánossági jogát és román nyelvűvé vált

7.	Déva	állami	tanító	1870	1924-ben román tannyelvűvé alakították
8.	Kolozsvár	állami	tanítónő	1870	1922-ben megszűnt
9.	Máramarosziget	állami	tanító	1870	1919-ben román nyelvűvé alakították
10.	Székelykeresztúr	állami	tanító	1870	1925 után a magyar nyelvű képzést román tanulók betelepítésével elsorvasztották
11.	Zilah	állami	tanító	1870	1919-ben bezárták
12.	Kolozsvár	állami	tanító	1871	1919-ben elvették épületeit, ezért a leányképzővel a Kat. Leánygimnáziumban összevonva folytatta munkáját; 1922-ben bezárták
13.	Arad	állami	tanító	1873	1919-ben román tannyelvűvé alakították
14.	Temesvár	r. kat.	tanítónő és óvónő	1881 1893	1919-től német tannyelvűvé vált
15.	Nagyvárad	r. kat.	óvónő	1891	Folyamatosan működött
16.	Temesvár	állami	tanító	1893	1919-ben román tannyelvűvé alakították át
17.	Temesvár	r. kat.	óvónő	1894	1920-ban bezárták
18.	Nagyszeben	r. kat.	tanítónő	1896	Folyamatosan működött
19.	Sepsiszentgyörgy	állami	tanítónő	1900	1919-ben elvették épületeit és a Ref. Székely Mikó Kollégiumban kapott menedéket; 1923-ban bezárták
20.	Szatmárnémeti	ref.	tanítónő	1903	1924-ben bezárták
21.	Nagyvárad	ref.	tanítónő	1905	1923-ban megvonták nyilvánossági jogát, ezért megszűnt
22.	Zilah	ref.	óvónő	1913	1919-ben román tannyelvűvé alakították át
23.	Lugos	gör. kat.	tanító	1914	1919-ben megszűnt (magyar és román tannyelvű volt)
24.	Nagyenyed - Székelyudvarhely	ref.	tanítónő	1917	1927-ben áthelyezték Nagyenyedről Székelyudvarhelyre, ahol folyamatosan működött

Forrás: Szabó K. Attila (kézirat): *Az erdélyi magyar tanító/tanítónő- és óvónőképzés az idő sodrában.* 75–76. p.

Az oktatás átszervezését célzó intézkedések között különös figyelmet szenteltek a tanítóképzésnek. A két világháború közötti román népoktatásban és tanítóképzésben határkövet jelentett az 1924. július 24-én elfogadott 176-os törvény (Legea nr. 176 pentru învățământul primar și învățământul normal-

primar). Ennek a törvénynek számos előírása egyértelműen jelzi, hogy milyen módon használták fel a román hatóságok az oktatást Erdély erőszakos elrománosítására. Egyik legmarkánsabb megnyilvánulása az ún. „kultúrzonás” politika. Ennek megfelelően azok a tanítójelöltek, akik nem erdélyi megyékből származtak, amennyiben itt vállaltak tanítói állást, óriási kedvezményekben részesülhettek: 50%-kal magasabb fizetés, négyévente egy-egy évvel léptették előre fizetési kategóriában, azonnal lakást, földet kaptak, megtérítették költözési költségeiket; azok pedig, akik végleg itt telepedtek le, 10 hektár földet kaptak ingyen, és háromévente emelték a fizetésüket. Szerkezetileg a tanítóképzés időtartamát *hét évben* határozta meg ez a törvény, a korábban, 1919-ben, Erdély öt képzőjében bevezetett kéttagozatos nyolcéves képzéssel szemben. A két tagozat azt jelentette, hogy hároméves időtartammal, gimnázium jelleggel folyt az általános műveltségi tárgyak oktatása, IV–VII. osztályban pedig az általános műveltség bővítésével egyidejűleg valósult meg a szakmai képzés is. A törvény pozitívuma, hogy leszögezte, milyen feltételek mellett válhat tanítóképzős diákká valaki, valamint hogy milyen előtanulmányokkal kell rendelkeznie a pedagógia és más szakos tanároknak, milyen feladatokat kell ellátniuk a tanítási gyakorlaton. Ennek megfelelően tanítóképzőbe, felvételi vizsga alapján, a négy elemi osztályt végzettek vehetők fel. Pedagógiatanári funkció betöltéséhez filozófia szakos oklevél, legalább egy évi gyakorlóiskolai gyakorlat és sikeres pedagógiai és filozófiai képesítővizsga szükséges. A pedagógia szakos tanár (aki egyben a gyakorlóiskola igazgatója) feladata a gyakorlóiskolai tanítók és a tanítójelöltek számára mintatanításokat tartani, valamint megszervezni és összehangolni a gyakorlattal kapcsolatos összes teendőt. Szintén ez a törvény szögezi le a nagy vonalakban ma is érvényes tanítói fokozatokat: ideiglenes tanító (kinevezéskor); végleges rendes tanító; másod-, illetve elsőfokú tanító (Szabó, kézirat, 65–68).

A romániai magyar tanító- és óvodapedagógus-képzést a két világháború között C. Anghelescu vallás- és közoktatásügyi minisztersége idején érték a legnagyobb veszteségek. Amint a fenti táblázat is jelzi, ekkor zárták be, illetve lehetetlenítették el működésében a legtöbb magyar tannyelvű képzőt, akár állami, akár felekezeti intézetről is legyen szó. Ezen intézkedések természetes következményeként a tanulólétszám is nagyon megcsappant, ami – mint látni fogjuk a későbbiekben – hatalmas tanítóhiányként gyűrűzött be. Ehhez az is hozzájárult, hogy a megmaradt felekezeti tanítóképzők sem tudtak annyi diákot képezni, amennyit befogadóképességük lehetővé tett volna, mivel a magyar tanítókat ért zaklatások, gáncoskodások, az állandó nyelvvizsgák, a képesítővizsgák kudarcai elriasztották a fiatalokat ettől a pályától, aztán 1925-

től, a felekezeti iskolák magániskolákká nyilvánítása és az életükbe történő állandó beavatkozás tovább súlyosbította a helyzetet (Szabó, kézirat).

Összegezve megállapítható, hogy a két világháború között az erdélyi magyar tanítóképzés és népoktatás a román kormány kisebbségellenes politikája miatt mély válságba jutott.

Az 1940–1944 közötti időszak ismét reményteljes korszakként villan fel az erdélyi magyar tanítóképzés történetében. A második bécsi döntés nyomán az anyaországhoz visszacsatolt erdélyi részeken az *1938. évi törvény értelmében hitesztendő*s, négyéves líceumra épülő két évfolyamos tanítóképző akadémia nyújtotta volna a szakmai felkészítést. Az erre a rendszerre való áttérés a háborús viszonyok miatt elakadt, így *a korábbi ötéves képzésre tértek vissza*.

Jelentős változás, hogy ezen régiókban ismét megkezdték működésüket a román hatóságok által bezárt vagy román tannyelvűvé alakított intézetek, illetve visszanyerték teljes autonómiájukat a felekezeti képezdék. Bár egy elnyomástól megszabadultak ezek az intézmények, a mindennapi életükre erősen nyomasztóan nehezedtek a háborús viszonyok. A háború sem a diákokat, sem a tanárokat nem kímélte. Sokukat behívtak a háborúba, és emiatt félbehagyni kényszerültek pályájukat vagy tanulmányaikat. Az 1940–1944 közötti időszak, bár elindított pozitív irányú változásokat, az idő rövidsége miatt nem tudta enyhíteni a súlyos problémákat, különösen a nagyfokú tanítóhiányt (Szabó, kézirat).

A második világháború után, mivel Erdélyt ismét Romániához csatolták, a tanítóképzés területén újabb változások mentek végbe. Ekkor azonban más a helyzet, mint az első világháború végén. A magyar iskolákat nem zárták be, ami elsősorban két okra vezethető vissza. Egyrészt a béketárgyalások előtt toleráns kisebbségi politikát kellett Romániának folytatnia, hogy biztos legyen „zsákmánya” tulajdonlásában, másrészt pedig a hatalomváltással egyidejűleg egy olyan új ideológia kezdett érvényesülni, mely az egyenjogúság és testvériség doktrínáját hirdette. A kezdeti demokratikus nekibuzdulásról igen hamar kiderült, hogy csak politikai színjáték, és az 1940-es évek második felétől a hatalom igyekezett átvenni a politikai és gazdasági-kulturális élet különböző területeit. 1948-ban ezen intézkedések sorában az iskolák fenntartását és működését szolgáló javak az állam tulajdonába mentek át, az összes felekezeti és magániskolák állami iskolákká alakultak. A kormány a tanügyi reform szellemében új közoktatási programot dolgozott ki, amelynek megvalósításában kulcsszerepet szánt a tanítónak. Az általános iskola átszervezéséhez szükséges tanítóállomány biztosítása céljából nagy hangsúlyt kapott a tanítóképzés: növelték a tanítóképzők számát, a felveendőket keretszámát, és a képzés ütemének gyorsítása érdekében *a képzési időt*

leszállították négy évre. A fenti intézkedéseknek köszönhetően a történelmi Erdély területén az 1950-es évek legelején ismét kialakult a magyar tanítóképzők jól működő rendszere. Így rövid idő alatt jelentősen megnőtt a tanítóképzős tanulók száma, javult az iskolák szakkáderekkel való ellátottsága. A Trianon utáni korszak erdélyi magyar tanítóképzése ekkor élte virágkorát (Szabó, kézirat).

Váratlan fordulat állt be a magyar tanítóképzésben az 1950-es évek közepétől, amikor a tanítói „túltermelés” indokával megkezdték a tanítóképzők összevonását, illetve más profilú iskolákká alakítását. Ekkor az erdélyi magyar tanítóképzős intézményhálózat négyre zsugorodott, de fokozatosan ezek is megszűntek önálló intézmények lenni, és tagozattá váltak a 60-as évek elején ezekben az iskolákban létesített román tagozatok mellett.

1964-ben két típusú tanító- és óvodapedagógus-képző iskolát hoztak létre:

- *A 6 évest,* amelybe a 7 osztályos általános iskola elvégzése után felvételizhettek a tanulók, ahol a tényleges képzési idő 5 év, és egy éves fizetett pedagógiai gyakorlaton vettek részt a jelöltek, majd ez után leteheték a képesítő vizsgát.
- *A 2 éves pedagógiai intézetet,* ahová középiskolai végzettséggel kerülhettek a diákok, és itt is a második év fizetett pedagógiai gyakorlat. A pedagógiai intézetek tekinthetők az első felsőfokú tanítóképző intézeteknek.

A Nagy Nemzetgyűlés határozata értelmében 1966-ban a tanítóképző középiskolák pedagógiai líceumokká alakultak át *5 éves képzési idővel.* 1970–1973 között több városban is tanítóképző intézetet hoztak létre, ahová érettségi után jelentkezhettek a jelöltek. Itt már a tényleges képzési idő két év volt. (Az egyéves fizetett gyakorlatot már 1965-től betiltották, mert nem bizonyult hatékonynak.)

Az 1971–72-es tanévtől az oktatási minisztérium a pedagógiai líceumok keretében létrehozta a tanító-oktatómesteri szakot, amelynek végzettjei kettős képesítést nyertek: tanítóit (I–IV. osztály) és oktatómesterit (háztartástan V–VIII. osztály); a szakot 1978-ban megszüntették. (Szabó 1991, 39)

Az 1978-ban kiadott új Tanügyi Törvény a képzés idejét *4 évre* szállította le, és bevezette a kétlépcsős líceumi oktatást: I fokozat (IX–X. osztály) és II. fokozat (XI–XII. osztály).

Az 1948-as tanügyi reformtól az 1989-es fordulatig eltelt négy évtizedről megállapítható, hogy az erdélyi magyar tanítóképzés a kezdeti lendületes fejlődés után, a román kormány fokozatosan magyarellenessé váló politikája következtében egész történetének legmélyebb pontjára zuhant a korszak végére (az 1980-as évektől a másfélmilliós magyarság tanítókkal és

óvónőkkel való ellátását mindössze két – a székelyudvarhelyi és a nagyváradai – tanítóképző szolgálja), de hasonlóan válságos helyzetbe jutott az egész magyar közoktatás (Szabó, kézirat).

Az 1989-es fordulat után a magyarellenes iskolapolitika áldozatául esett tanítóképzők a jelenlegi szükségleteknek megfelelően újra megnyithatták kapuikat. Ennek eredményeképpen a magyar tanító- és óvodapedagógusképzés szolgálatában nyolc tanítóképzőben indulhatott el az oktatás. Az intézmények visszakapták régi nevüket (școală normală) és a képzés időtartamát *5 évre emelték. 1990–91-től* beindították a középiskolai osztályok mellett a hároméves posztliceális osztályokat, de egy nemzedék képzése után ezt be is szüntették.

Emellett az 1990-es évek elején a tanítóhiány gyors pótlása érdekében több magyarországi főiskola (Békéscsaba, Jászberény) a szakképesítetlenül dolgozó tanítók számára látogatás nélküli csoportokat hozott létre.

A több ízben történő felsőfokúvá emelési próbálkozások az *1999–2000-es* tanévtől kiteljesedhettek, ugyanis ekkor a tanítóképzést *főiskolai szintűre* emelték: kezdetben hároméves, hármas képesítést nyújtó (tanító – óvodapedagógus – idegennyelv-tanár), fokozatosan azonban átalakultak, és csak tanítói vagy tanítói és óvodapedagógusi képesítést nyújtottak. Szervezetileg az erdélyi tanítóképzők a Babeș-Bolyai Tudományegyetem keretében működtek.

Egyöntetűnek sajnos még napjainkban sem nevezhető a tanítóképzés, és a megtorpanások elbizonytalanító kettősséghez vezetnek: a 2002–2003-as tanévben végeztek az utolsó öt éves középiskolai képzésben részesült diákok, azonban ezután nem csak a főiskolán szerezhető tanítói oklevél, hiszen a *2001–2002-es tanévtől újra beindult a középiskolai képzés, ismét négyéves* struktúrával.

Látható, hogy az 1989-es rendszerváltás óta az egész romániai, ezen belül az erdélyi magyar tanítóképzés az útkeresés időszakát éli, melyre sok esetben az ellentmondásosság jellemző. Reménykedünk, hogy a képzési forma véglegesítésében az európai modellekhez való igazodás fog érvényesülni.

2. A szerkezeti változások által előidézett tartalmi módosulások

Miután a Kormányzótanács (Consiliul Dirigent) 1919-ben Erdély öt tanítóképzőjében kísérleti jelleggel bevezette a kéttagozatos nyolcéves képzést, 1923-ban ezt a tanítóképzők országos igazgatói tanácsa hét évben véglegesítette. Amint az óratervezet is tükrözi, a tényleges szakmai képzés az ún.

felső tagozaton valósult meg. A pedagógiai ismeretek tárháza egyre inkább differenciálódott, bár ha a megjelölt tárgyakat és a hozzájuk rendelt óraszámokat vizsgáljuk, megállapítható, hogy egy-egy tárgy tanulmányozására jutó óraszám viszonylag alacsony volt. A tanterv nem részletezi, hogy a pedagógiai ismereteken belül az egyes tantárgyak tanulmányozása mely évfolyamon és heti hány órában történik. A pedagógiai gyakorlatra fordított óraszámok az utolsó évfolyamon magasak, azonban feltűnő, hogy a IV. és V. osztályban teljesen hiányzik. Találunk olyan leírásokat a pedagógiai gyakorlatról, amelyek szerint a VI. osztály növendékei hetenként egyszer órát látogattak a gyakorlóiskolában, eleinte általános pedagógiai, később didaktikai és metodikai eljárásokat figyelve meg. A gyakorlati tanítások félórás időtartamúak voltak, azokat rögtön megbeszélés követte, amelyről a növendékek jegyzőkönyvet vezettek (Hegedűs 1970, 27). Ezek már integrálási törekvéseként tarthatók számon. Figyelemre méltó, hogy külön tárgyként jelenik meg a tanítói kötelességek, mely minden bizonnyal a korábban elemzett 1924-es törvény által előírt és a tanítók elrománosításban játszó szerepét, valamint a román államhoz való hűségkötelezettségét hivatott tudatosítani.

2. táblázat. Az 1924-es törvény óraterve a tanítóképzők számára. Pedagógiai és pszichológiai jellegű tárgyak, pedagógiai gyakorlat

Tantárgyak	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	Össze- sen
Pedagógiai ismeretek: pszichológia, logika, neveléstan, didaktika, pedológia, neveléstörténet				1	4	3	3	11
Pedagógiai gyakorlatok						2	10	12
Tanítói kötelességek							1	1

Forrás: Szabó K. Attila (kézirat, 68) alapján

Az 1934-es tanügyi reformtörvény szükségessé tette a képző VIII. osztályának létrehozását, s így az iskola egyenlővé tételét a gimnáziummal. „Ekképp a szakmai kiképzés (amikor pedagógiai gyakorlat is van) három évvé lesz. A VI. osztálytól a tanulók lélektant és pedagógiát tanulnak, megfigyeléseket végeznek. A VII. osztályban metodikai és gyakorlati tanítási kiképzés is folyik, a VIII. osztály pedig szintetizáló gyakorló év, mely a főbb elméleti megközelítések mellett a tanév kétharmad részében gyakorlati tanítói tevékenységet is előír.” (Hegedűs 1970, 31) Az idézet szemléletesen érzékelteti, hogy az elméleti és gyakorlati felkészítés egyaránt fontos már ebben az időszakban.

Az 1940–1943 közötti időszak átmeneti jellegű volt. A hangsúly a nagyfokú tanítóhiány enyhítésén volt az újraindult tanítóképzőkben. Az ekkor érvényben levő óratervekből kitűnik, hogy a neveléstudományi tárgyakra igen nagy hangsúlyt fektettek. A gyakorlatra szánt óraszámok kisebbek, mint az előző periódusban, de új elméleti tárgyként jelenik meg az iskolaszervezet-tan és az ún. hivatásra nevelő óra. Bár nem a szakmai képzést szolgálta, figyelemreméltó, hogy a román nyelv viszonylag magas óraszámban maradt a tantervben. Ezenkívül a háborús viszonyok igazolták a honvédelmi ismeretek jelenlétét a tantervben.

3. táblázat. Pedagógia-, pszichológia- és pedagógiai gyakorlat 1940–1943 között

Tantárgy	Évfolyam / heti óraszám			
	I.	II.	III.	IV.
Nevelési ismeretek	-	-	3	4
Nevelés és tanítás módszerei	-	-	2	4* - 1942-től a nev. ísm. helyett
Az ember lelki világa	-	-	3* - 1942-től lélektan, logika	-
Hivatásra nevelő óra	-	-	-	1* - 1942-től
Neveléstörténelem	-	-	-	1
Iskolaszervezet-tan	-	-	-	1
Nevelési és tanítási gyakorlat	-	-	4	4

Forrás: Szabó K. A. (2000, 86)

Amint az előző alfejezetben elemeztük, a második bécsi döntés után a román kormány nagyon fontos szerepet szánt a tanítóknak az ország felemelésében, ezért megemelték a kötelező oktatás időtartamát, új iskolákat létesítettek, aminek következtében a tanítói szükséglet is igen megnövekedett. A tanítóhiány enyhítése végett a képzés ütemét is gyorsítani próbálták, időtartamát leszállították 4 évre (sőt 1950-ben engedélyezték a harmadév utáni képesítő vizsgát, lehetővé tették a látogatás nélküli képzést és a gimnáziumból különbözőzeti vizsgával való átiratkozást a tanítóképzőbe). Az ebben az időszakban indított Szászrégeni Tanítóképző tantervéből kitűnik ki, hogy bár a pedagógiai gyakorlatra szánt óraszámok abszolút értéke emelkedik, az elméleti képzés nagyon leegyszerűsödik a tantárgyak változatossága szempontjából, és az óraszám tekintetében is jelentős csökkenést tapasztalunk. Pozitívként említhető meg, hogy a szak-elmélet már a képzés második évében megjelenik.

4. táblázat. Pedagógia, pszichológia és pedagógiai gyakorlat az 1951-es óratervben

Tantárgy	Évfolyam/ heti óraszám			
	I.	II.	III.	IV.
Pedagógia	-	2	3	-
Lélektan	-	2	-	-
Pedagógiai gyakorlat	-	-	3	6

Forrás: Csernátóni J. (1998, 45)

Az 1957–1958-as tanévtől kezdődően párhuzamosan működött egymás mellett a hatéves tanítóképző és a kétéves pedagógiai intézet. 1967-ben a pedagógiai intézeteket bezárták, (Vofkori 1990) a francia école normale hagyományaira hivatkozva. A köztes időszakban kialakult helyzet hasonló a napjainkban is létezővel, amikor a közép- és felsőszintű tanítóképzés egymás mellett él. (Csak reménykedünk abban, hogy ezúttal nem a középiskolai képzési forma fog diadalmaskodni.) Tartalmi szempontból a pedagógiai intézetekben (nappali és levelező tagozaton egyaránt) és a pedagógiai középiskolákban folyó képzés a szaktárgyak tekintetében nem sok eltérést mutatott. Ugyanazok a tantárgyak jelennek meg szinte azonos óraszámokban. Bár az alábbi (1967–1968. évi) tantervben csupán a pedagógia és a pszichológia jelenik meg, az intézet, illetve pedagógiai iskola szakos tanárának visszaemlékezései szerint általános és gyermeklélektan tanítottak, pedagógia címszó alatt pedig általános pedagógiát, didaktikát és nevelésméletemet. Az elkövetkező évtizedekre jellemző volt ezeknek a szaktárgyaknak a jelenléte. A pedagógiai gyakorlat szervezési formái között is, kisebb megszakításokkal, már ettől az időszaktól kezdődően jelen volt a *folyamatos gyakorlat* mellett az *összevont gyakorlat* is. Ennek lényege az volt, hogy a jelölt egy hétig tartózkodott az iskolában vagy az óvodában és követte a tanító tevékenységét, illetve több tanítási órát is tartott. A gyakorlatnak ez a formája adott lehetőséget arra, hogy a kisebb települések osztatlan iskoláival is szemtől szembe kerüljenek a jelöltek, illetve megtapasztalják pl. azt, hogy miként lehet bevezetni a gyerekeket az I. osztályba. Ugyancsak ebben az időszakban létezett már az ún. *napos gyakorlat* is, amely esetében a hallgató egy napon át nem ment tanítási órákra, hanem az elemi iskolában vagy óvodában teljesítette a gyakorlati feladatait.

5. táblázat. 1967–1968-as tanévi tanterv részlete*

Tantárgyak	Évfolyam / heti óraszám				
	I.	II.	III.	IV.	V.
Pedagógia			2	2	3

Neveléstörténet					2
Higiénia					1
Pszichológia		2	2		
Pedagógiai gyakorlat			2	5	6

*(A székelyudvarhelyi tanítóképző levéltárában elhelyezett naplók órarendje alapján rekonstruált tanterv.)

Az erdélyi magyar tanítóképzés tartalmi fejlődése immár néhány évtizede kéz a kézben halad a román tanítóképzéssel, gyakorlatilag azonos azzal, annyi különbséggel, hogy többletóraként a magyar tannyelvű intézetekben megjelent a magyar nyelv, irodalom és módszertan is. 1973–1976 között a pszichológiát és pedagógiát is román nyelven kellett tanulni, mivel szaktárgynak számítottak (Szabó, kézirat). Ily módon az egységesítés is könnyebben valósulhatott meg. Megfigyelhető a tantervi összehasonlítás alapján, hogy a tanítóképzők líceummá alakítása nem sok változást hozott tartalmilag, ezek inkább szerkezetieknek minősültek. A szaktárgyak tárháza nem bővült, az óraszámok sem növekedtek számottevően (kivétel ez alól a pszichológia). Mindezt az 1973–1974-es tanévben érvényes óraterv* is tükrözi.

6. táblázat. Az 1973–1974-es tanév óraterve

Tantárgyak	Évfolyam (osztály) / heti óraszám				
	I.	II.	III.	IV.	V.
Pedagógia			3	2	1
Neveléstörténet					2
Iskolai higiénia				1	
Pszichológia	2	2	3		
Pedagógiai gyakorlat			2	6	6

*(A székelyudvarhelyi tanítóképző levéltárában elhelyezett naplók órarendje alapján rekonstruált tanterv.)

Az 1978-as új Tanügyi Törvény lehozta a tanítóképzés időtartamát 4 évre, és a kéttagozatos képzést rendelte el. Az ekkor érvényes tanterv arra utal, hogy a tantárgyak differenciálódnak, elnevezésükben is elkülönülnek. Az iskolai higiénia nem jelenik meg a tantervben. A pedagógiai gyakorlat már a képzés kezdeti időszakában megjelenik, az óraszámok is kis mértékben ugyan, de növekednek (lásd az 1981–1982-es tantervet). Szakmai szempontból a képzés megfelelő, de számos olyan tartalmi elemmel tűzdelt és nehezített, amely a

Hírek, események

kommunista pártpolitika elvárásainak alárendelt (mezőgazdasági munkák, pártvezért dicsőítő műsorok, hulladék anyagok gyűjtése) (Szabó 1991). Általában jellemző ebben az időszakban, hogy a még magyar tagozattal rendelkező képzőkben megfeszített ütemben dolgoztak, és bizonyítottak, hogy elkerülhessék a képző ipari líceummá való átalakítását. Különösen a pedagógiai gyakorlat területén találkozunk olyan megoldásokkal, amelyek a szakmai képzés minőségét voltak hivatottak emelni. Így ebben az időszakban pl. „aranykatedra” jelvényt kaptak a próbatanításokon legjobb eredményeket elérték, korszerűsített óratervmodelleket dolgoznak ki. A lenti tantervben megjelenő óraszámok még kiegészültek az összevont és a napos gyakorlat során szerzett tapasztalatokkal.

7. táblázat. Az 1980–1981-es tanév tantervrészlete*

Tantárgyak	Osztály / heti óraszám			
	IX.	X.	XI.	XII.
Általános pedagógia	2			
Didaktika		2		
Neveléelmélet			2	
Neveléstörténet és szociálpedagógia				2
Általános lélektan Fejlődéslelektan	2	2		
Pedagógiai gyakorlat	4	4	5	5

*(A székelyudvarhelyi tanítóképző levéltárában elhelyezett naplók órarendje alapján rekonstruált tanterv.)

Az 1989-es fordulat után 5 évre bővült képzés legszembetűnőbb jellemzője, hogy tartalmilag megszabadult a kommunista ideológia elemeitől. A túlsúlyos tanterv kissé „szellősebbé” vált. A szakképzés területén a tanterv a megemelt képzési időtartamnak köszönhetően új tantárgyakkal bővíthető, új tárgyként jelent meg a gyógypedagógia és a tanórán kívüli tevékenységek módszertana, ezenkívül – amint az alábbi táblázat is jelzi – a pedagógiai gyakorlatra jutó abszolút óraszámok is változtak.

8. táblázat. Az 1995–1996-os tanév tantervrészlete

Tantárgy	Évfolyam (osztály) / heti óraszám
----------	-----------------------------------

	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.
PEDAGÓGIA:					
Általános pedagógia	1				
Didaktika		3			
Neveléstudomány			2		
Neveléstörténet				1	
Gyógynevelés					2
Játékmódszertan és tanórán kívüli tevékenység-módszertana				1	
PSZICHOLÓGIA					
Általános lélektan	1	2			
Gyermeklélektan			2		
PEDAGÓGIAI GYAKORLAT:					
• Folyamatos	2	2	4	5	5
• Összevont		2	2	3	3

Forrás: *Planul de învățământ pentru învățământul primar gimnazial și liceal, aprobat cu ord. Min. Înv. Nr. 434/3.08. 1995.* Ed. Did. și Ped. 76–78. p.

Igazi áttörést a képzés tartalmi vetületén a főiskolává alakulás hozott. Amint azt az alább bemutatott tanterv is sugallja, az elméleti tárgyak tárháza nagyon kibővült. Megjelentek a választható tárgyak, amelyek a hallgató egy-egy szakterület iránti érdeklődését elégíthették ki. A pedagógiai gyakorlat óraszámja is nőtt. Negatívumként a középiskolai képzéshez képest meg kell említenünk azt, hogy a különböző tantárgyak pedagógusai nem vesznek részt a hallgatók próbatanításainak előkészítésén és értékelésén, ahogy azt a korábbi rendszer lehetővé tette. Összességében azonban úgy értékeljük, hogy a főiskolai szintre való áttérés – minden nehézségével és kezdeti bizonytalanságából adódó hátrányával – a képzés minőségi emelkedését fogja hozni.

9. táblázat. A főiskola jelenleg érvényben levő tanterve

Tantárgyak	Félév / heti óraszám					
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Pedagógia:						
Általános pedagógia	2					
Didaktika		3				
Neveléstudomány				3		
Pedagógiai kutatás módszertana					2	
Nevelésszociológia						2

Hírek, események

<ul style="list-style-type: none"> • Drámapedagógia* • Bábjáték • Hatékony osztálytermi kommunikáció 				2		
				2		
				2		
<ul style="list-style-type: none"> • Gyógypedagógia* • Gyermekvédelem • Tehetséggondozás 						2
						2
						2
<ul style="list-style-type: none"> • Neveléstörténet* • Docimológia 						2
						2
<ul style="list-style-type: none"> • Ökológiai nevelés* • Iskolai higiénia • Osztálymenedzsment 						2
						2
						2
Pszichológia:						
Általános lélektan	3					
Fejlődéslélektan		2	2			
Pedagógiai gyakorlat:	3	3	3	4	4	4
<ul style="list-style-type: none"> • Folyamatos • Összevont 	1 hét	1 hét	1 hét	1 hét	1 hét	1 hét

* e tantárgycsoportból választása szerint egyet hallgat a tanítójelölt

Forrás: *Tabelul disciplinelor, 2003–2004*, UBB Cluj.

Már a képzés szerkezeti fejlődésének ismertetésekor utaltunk arra, hogy a tanítóképzés státuszának meghatározásában nagyfokú bizonytalanság mutatkozott: 2001–2002-ben újraindult a négy évfolyamos középiskolai tanítóképzés. A Nevelés- és Kutatásügyi Minisztérium ezen intézkedését mindenképpen visszalépésnek tekinthetjük az európai normák elfogadása által indukált fejlődési folyamatban. Ez a képzési forma természetesen sem szerkezetileg, sem tartalmilag nem tudja felvenni a versenyt a főiskolai szintű képzéssel, már csak azért sem, mivel ebben az általános műveltség kiépítésére is figyelni kell, míg a főiskolai szintű képzés elsődleges célja a szakmai készségek, képességek, ismeretek fejlesztése és nyújtása. A tanterv előrelépést hoz a korábbi, öt évfolyamos oktatás tantervével szemben, nem az óraszámok tekintetében, hanem a tantárgyak változatosságában. Természetes azonban, hogy az egyes tárgyak tanulmányozására jóval kevesebb idő jut, mint a korábbi tantervekben. A pedagógiai gyakorlat formái azonosak, mint a főiskolán vagy a korábbi középiskolai képzésben, de az óraszámok jelentős mértékben csökkentek.

10. táblázat. A 2004–2005-ös tanév tantervrészlete

Tantárgyak	Évfolyam (osztály) / Heti óraszám			
	IX.	X.	XI.	XII.
PEDAGÓGIA: Általános pedagógia és tantervemlélet	2			
Oktatás- és értékelésmélet		2		
Nevelésmélet és osztálymenedzsment			2	
Óvodapedagógia				1
Gyógypedagógia				1
PSZICHOLOGIA: Általános lélektan		2		
Fejlődéslélektan			1	
Neveléslélektan				1
PEDAGÓGIAI GYAKORLAT: <ul style="list-style-type: none"> • Folyamatos • Összevont 	3	2 1 hét	3 1 hét	4 2 hét

Forrás: *www.edu.ro*

Az erdélyi magyar tanítóképzés tartalmi fejlődését összességében felfelé ívelőnek nevezhetjük, eltekintve a háborús évek nehézségeitől, valamint a jelenlegi helyzettől, amikor a közép- és főiskolai képzési forma egymás mellett él. Egyértelmű, hogy a középiskolai képzés tartalmilag nem tudja felvenni a versenyt a főiskolai szintűvel. Amennyiben a magyarországi tanítóképzés tantervéhez hasonlítjuk, a főiskolai képzésnek is kell még pótolni lemaradásait, de önmagában a főiskolai szintre emelést is nagy előrelépésnek tekinthetjük. A két ország képzési rendszerét, a szakma elsajátítására vonatkozó koncepcióját azért is érdekes vizsgálni, mert amint láthattuk, közös gyökerekből indulva, napjainkban eltérő szintet képviselnek, bár végső céljuk azonos: jól képzett, szakmájukat magas hatékonysági színvonalon művelő tanítók nevelése.

Szakirodalom

Barabás E.: *A magyar iskolaiügyhelyzete Romániában 1918-1940/41.* Kecskemét, 1944.

Csernátoni J.: *Magyar tanítóképzés Szászrégenben.* Szászrégen, 1998, Alutus.

Szabó K. A.: *A Székelykeresztúri Állami Tanítóképző története*. Székelyudvarhely, 2000, Benedek Elek Alapítvány.

Szabó K. A. (megjelenés alatti kézirat): *Az erdélyi magyar tanító/ tanítónő- és óvónőképzés és népoktatás az idő sodrában*.

Szabó K. A.: A tanítóképző története a centenáriumtól napjainkig 1970–1990. In *A Székelyudvarhelyi Benedek Elek Tanítóképző rövid története*. Székelyudvarhely, 1991, 39–53. p.

Vofkori L.: A tanügyi reformot követően. In *A Székelyudvarhelyi Benedek Elek Tanítóképző rövid története*. Székelyudvarhely, 1991, 24–37. p.

Planul de învățământ pentru învățământul primar gimnazial și liceal. aprobat cu ord. Min. Înv. Nr. 434/3.08. București, 1995, Ed. Did. și Ped., 76–78. p.

Hegedűs Gy.: *Az iskola története*. In *A Székelyudvarhelyi Pedagógiai Líceum évkönyve – 1670–1970*. Székelyudvarhely, 1970. 7–67. p.

www.edu.ro

Univ. Babeș–Bolyai Cluj-Napoca, Colegiul Pedagogic de Instructori:
Tabelul disciplinelor pentru anul universitar 2003–2004.